

GIỚI THIỆU SÁCH

TÔN GIÁO TÍN NGƯỠNG CỦA NGƯỜI VE Ở VIỆT NAM

Tác giả: Nguyễn Văn Minh
Nxb. KHXH, 2009, 472 trang.

Cuốn sách là kết quả nghiên cứu trong suốt 15 năm qua và là tác phẩm được hoàn thiện từ Luận án tiến sĩ *Văn hoá tinh thần của người Ve ở Việt Nam* của tác giả Nguyễn Văn Minh. Ngoài Lời nói đầu, phần kết luận và tài liệu tham khảo, sách chia làm 4 chương. Trong 4 chương này, tác giả đề cập tới *Một số vấn đề cơ bản của tôn giáo tín ngưỡng* (chương 1); *Bối cảnh địa bàn nghiên cứu* (chương 2); *Các hình thức tôn giáo tín ngưỡng của người Ve* (chương 3); *Nghi lễ và tập quán của người Ve* (chương 4).

Người Ve ở Việt Nam là nhóm cư dân nhỏ với hơn 2.000 người, cư trú tập trung tại 7 làng thuộc hai xã Đắc Pree và Đắc Pring, huyện Nam Giang (một phần huyện Giăng cũ), tỉnh Quảng Nam. Người Ve là một trong 4 nhóm của dân tộc Giê - Triêng và được coi là nhóm dân tộc theo chế độ song hệ. Tuy nhiên, đặc điểm văn hoá của nhóm Ve có những điểm tương đồng với nhóm Triêng nhưng lại có những khác biệt so với hai nhóm còn lại là Bnoong và Giê.

Tín ngưỡng của người Ve hiện nay chủ yếu vẫn thuộc dạng thức nguyên thủy, gồm: hồn linh giáo, totem giáo, ma thuật, đa thần giáo, tang ma và thờ cúng tổ tiên. Trong đó ảnh hưởng chi phối và xuyên suốt trong hầu hết các tôn giáo tín ngưỡng của họ là hồn linh giáo.

Theo quan niệm của người Ve, tất cả mọi vật đang tồn tại dù ở dạng thức nào đều có hồn (*mhol*). Phần lớn hồn của các thần, ma, sinh vật và vật vô tri đều mạnh hơn hồn của con người, có thể trừng phạt, thậm chí đánh chết hoặc ăn hồn của con người. Trong tín ngưỡng của người Ve, hồn bếp (*mhol plo*), hồn ma (*cmốt đích*) của người chết lành cũng có vai trò chức năng giống như hồn người khi còn sống.

Totem giáo của người Ve là totem giáo giới tính, điều này phản ánh tính chất song hệ của xã hội người Ve: con trai theo họ bố, con gái lấy họ mẹ và có totem riêng cho mỗi giới. Từ những tư liệu hiện nay cho thấy quan niệm về nguồn gốc của cả cộng đồng người Ve là con chó đực và người đàn bà vẫn còn biểu hiện khá rõ nét.

Bái vật giáo và các hình thức ma thuật của người Ve hiện nay còn tồn tại khá đậm nét, trong đó chủ yếu là các hình thức ma thuật chữa bệnh, ma thuật sản xuất, ma thuật làm hại (gồm cả ma thuật chiến tranh). Để thực hiện được các hình thức ma thuật nói trên, người ta luôn phải sử dụng những “vật thiêng” nhất định - Bái vật giáo và

luôn tin rằng những “phép thuật” cũng như vật thiêng này là do thần linh ban tặng cho. Ở người Ve, vật thiêng của cộng đồng, dòng họ và gia đình được trao truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Những vật thiêng này được tổ chức cúng mỗi khi người ta sử dụng. Riêng các vật thiêng cá nhân không có các hình thức thờ cúng và cũng không trao truyền từ người này sang người khác. Sau khi chủ nhân chết, vật đó sẽ mất thiêng hoặc tự tàn lụi đi.

Đa thần giáo: người Ve luôn tin rằng xung quanh con người có một thế giới siêu linh đông đảo, bao gồm rất nhiều loại thần linh và một số ma khác nhau. Mỗi loại thần, ma đều đông đúc và có cuộc sống như con người, họ cũng cư trú thành từng làng ngay cạnh làng người, có nhà cửa, gia đình và con cái, có già trẻ, gái trai, có chủ làng, người giàu, người nghèo, v.v... Thế giới thần linh và ma trong quan niệm của người Ve khá đơn giản, mỗi vị thần có chức năng và vai trò khác nhau.

Cái chết, các hình thức tang ma và thờ cúng tổ tiên của người Ve: Người Ve quan niệm có hai loại chết là chết lành và chết xấu, đồng thời có cách thức chôn cất riêng cho từng loại. Thông thường mỗi làng người Ve có ít nhất hai nghĩa địa, trong đó một nghĩa địa dành cho người chết lành (*ten clâu cmốt*) và một cho những người chết xấu (*ten clâu cmốt preng*). Xuất phát từ quan niệm chết là chuyển sang một cuộc sống mới với tổ tiên và ma, nên người Ve không có thờ cúng người đã chết. Đặc biệt ở nhóm người này không thấy có tục giữ mả và lễ bỏ mả như nhiều tộc người trong vùng Trường Sơn – Tây Nguyên. Tuy nhiên, gần đây (từ 2004) do chuyển sang làm nhà trệt như người Kinh nên một số gia đình (nhất là cán bộ địa phương) cũng đặt bàn thờ tại gian giữa nhà, trên đó có bát hương và thường đặt ảnh Bác Hồ, một vài nhà có thêm ảnh của người thân mới chết để thắp hương trong những ngày lễ tết. Tuy nhiên nhóm người Ve này vẫn chưa tổ chức cúng lễ trong những ngày giỗ chạp, việc thắp hương cũng không thường xuyên.

Ngoài ra, người Ve còn có cả một hệ thống nghi lễ và tập quán trong lao động sản xuất; các nghi lễ tập quán liên quan đến nơi cư trú; nghi lễ Tết cổ truyền; đâm trâu; lễ thần phán (một tập quán xét xử của người Ve); nghi lễ và tập quán liên quan đến chiến tranh; kết nghĩa giữa các làng; niềm tin vào những giấc mơ và điềm báo; các nghi lễ và tập quán trong chu kỳ đời người.

Qua tác phẩm *Tôn giáo tín ngưỡng của người Ve ở Việt Nam*, độc giả có thể thấy được các dạng thức tôn giáo tín ngưỡng nguyên thủy của người Ve để từ đó giúp hiểu rõ và đầy đủ hơn các giá trị văn hoá tinh thần của nhóm người này, cũng như thấy được những nét tương đồng và khác biệt giữa họ với các nhóm Giê, Triêng và Bnoong trong cộng đồng dân tộc Giê - Triêng. /.

Lê Đức Hạnh
Viện Nghiên cứu Tôn giáo